

Vinter i Abruzzerna

Deus nobis haec otia fecit

I Abruzzerna finns det bara två årstider: sommaren och vintern. Våren är snöig och blåsig som vintern och hösten är varm och klar som sommaren. Sommaren börjar i juni och slutar i november. De långa soliga dagarna på de låga, uttorkade kullarna, det gula dammet på vägen och barnens dysenteri tar slut och vintern börjar. Folk upphör med att leva på gatorna och barfotapojkarna försvinner från kyrktrapporna. I byn som jag talar om brukade nästan alla männen försvinna efter de sista skördarna; de for för att arbeta i Terni, Sulmona och Rom. Det var en murarby, där några av husen var behagfullt byggda. De hade terrasser och små kolonner som mindre patri-ciervillor, och när man steg in i dem förvånades man över att finna stora, mörka kök med upphängda skinkor och väldiga rum, dystra och tomma. I köken var elden tänd. Det fanns olika sorters eldar: det fanns stora eldar på ekstubbar, eldar på grenar och löv och eldar på risiga kvistar som plockats upp en och en längs vägen. Det var lätt att se skillnad på fattiga och rika genom att betrakta den tända elden, lättare än om man skulle ha betraktat

husen och människorna eller kläderna och skorna som på alla var mer eller mindre likadana.

När jag kom till byn som jag talar om tycktes mig först alla ansikten lika; alla kvinnorna liknade varandra, rika och fattiga, unga och gamla. Nästan alla saknade några tänder; i de trakterna tappar kvinnorna tänderna vid trettio år till följd av alla påfrestningar, dålig föda, förlossningsplågor och amning utan avbrott. Men sedan började jag så smått se skillnad på Vincenzina och Secondina, Annunziata och Addolorata, och jag började hälsa på i alla husen och värma mig vid deras olika eldar.

När den första snön började falla brukade vi långsamt bemäktigas av sorgsenhet. Vi var i exil: vår stad var långt borta och långt borta var böcker, vänner och ett riktigt livs alla omväxlande händelser. Vi tände vår gröna kamin med det långa röret som gick tvärs över taket. Vi brukade alla samlas i rummet där kaminen fanns och där lagade vi mat och åt, min man satt och skrev vid det stora ovala bordet och barnen spred sina leksaker över golvet. I taket fanns en målad örn. Jag betraktade örnen och tänkte att just detta var förvisningen. Exilen var örnen, den var den gröna kaminen som brummade, den var den vidsträckta och tysta landsbygden och den orörliga snön. Klockan fem ringde klockorna i kyrkan Santa Maria och kvinnorna, med sina svarta sjalar och röda ansikten, gick till välsignelsen. Varje kväll gick min man och jag på en promenad. Varje kväll pulsade vi fram i snön arm i arm. I husen som kantade gatan bodde vänliga människor som

vi kände, och alla brukade komma till dörren och sade till oss: ”Ja, med en god hälsa så . . .”. Ibland frågade någon: ”När ska ni återvända hem då?” Min man brukade säga: ”När kriget är slut.” ”Och när är kriget slut? Du som vet allt och är professor, när tar det slut?” De kallade min man ”professorn” eftersom de inte kunde uttala hans namn, och de kom långväga ifrån för att rådfråga honom om de mest skilda saker, om bästa årstiden för att dra ut tänder, om kommunala bidrag, om skatter och avgifter.

Under vintern dog någon gamling av lunginflammation, själaringingen ljöd i Santa Maria och Domenico Orecchia, snickaren, tillverkade kistan. En kvinna blev galen och fördes till sinnessjukhuset i Collemaggio, och så talade byn om det en tid. Det var en ung och ren kvinna, den renligaste i hela byn; man sade att det som hänt henne berodde just på hennes stora renlighet. Gigetto di Calcedonio, som redan hade tvillingpojkar, fick tvillingflickor och ställde till bråk i kommunen för att de inte ville ge honom bidrag, eftersom han ägde så många tunnland jord och ett grönsaksland stort som sju städer. Och Rosa, skolans vaktmästare, blev spottad i ögat av en grannfru och gick omkring med ögonförband för att hon skulle få skadeersättning. Ögon är känsliga och spott är salt, förklarade hon. Och om detta talade man också en tid, tills ingenting mer fanns att säga om det.

Hemlängtan växte i oss för varje dag. Någon gång var den till och med angenäm, som ett behagligt och lätt berusande sällskap. Det kom brev från vår stad med nyhe-

ter om bröllop och begravningar som vi var utestängda från. Ibland blev längtan akut och bitter; den blev hat. Då hatade vi Domenico Orecchia, Gigetto di Calcedonio, Annunziatina och klockorna i Santa Maria. Men det var ett hat som vi höll hemligt eftersom vi insåg att det var orätt, och huset var alltid fullt av folk, somliga kom för att be om tjänster och andra för att erbjuda tjänster. Ibland kom den lilla sömmerskan för att göra *sagnoccole* till oss. Hon knöt en kökshandduk om livet, vispade äggen och skickade Crocetta runt i byn att leta upp någon som skulle kunna låna oss en riktigt stor koppargryta. Hennes röda ansikte hade ett uttryck av ivrig koncentration och ögonen lyste av en tvingande vilja. Hon skulle ha satt huset i lågor för att hennes *sagnoccole* skulle lyckas. Hennes klänning och hår vitnade efterhand av mjöl och på det ovala bordet, där min man brukade sitta och skriva, lades degremorsorna försiktigt ut.

Crocetta var vår tjänstekvinna. Egentligen var hon inte kvinna eftersom hon var fjorton år. Det var sömmerskan som hade funnit henne åt oss. Sömmerskan delade in världen i två lag: de som kammar sig och de som inte kammar sig. För dem som inte kammar sig måste man akta sig för de har naturligtvis löss. Crocetta kammade sig och därför kom hon i tjänst hos oss. Hon brukade berätta långa historier för barnen om döda och om kyrkogårdar. Det var en gång ett barn vars mor dog. Fadern tog sig en ny hustru och styvmodern tyckte inte om barnet. Därför dödade hon det medan fadern var

ute på fälten, och så lagade hon köttgryta på det. Fadern återvänder hem och äter, men efter att han ätit börjar benen som är kvar på tallriken att sjunga:

Och min styvmor, elaka toka
la mig i kittel att koka
och far min förtärde på glupande vis
mig som lagats till läcker spis.

Då dödar fadern hustrun med lien och hänger henne på en spik på dörren. Ibland kommer jag på mig själv med att mumla orden till denna sång, och då står hela byn framför mig igen tillsammans med de där årstidernas särskilda smaker och den iskalla vinden och ljudet från kyrkklockorna.

Varje morgon gick jag ut med mina barn och folk blev förvånade och ogillade att jag utsatte dem för kylan och snön. ”Vad ont har dessa varelser gjort?” brukade de säga. ”Det är inte väder för promenader, frun. Gå hem igen.” Vi gick länge över den vita, öde landsbygden, och de få personer jag mötte tittade på barnen med medlidande. ”Vad ont har de gjort?” sade de. Om ett barn föds i de trakterna under vintern tar man inte ut det från rummet förrän sommaren har kommit. Klockan tolv brukade min man hinna upp mig med posten och vi återvände hem alla tillsammans.

Jag talade med barnen om vår stad. De var mycket små när vi lämnade den och hade inget minne av den. Jag sade

till dem att där hade husen många våningar, där fanns så många hus och gator och så många vackra affärer. ”Men här finns ju Girò”, sade barnen.

Giròs affär låg precis framför vårt hus. Girò brukade stå i dörren som en gammal uv, och hans runda, likgiltiga ögon stirrade på gatan. Han sålde lite av varje: livsmedel och stearinljus, vykort, skor och apelsiner. När det kom varor och Girò lastade ur lådorna brukade barnen springa och äta upp de ruttna apelsinerna som han kastade bort. Till jul kom det också nougat, likörer och karameller. Men han drog inte av ett öre på priset. ”Så elak du är, Girò”, sade kvinnorna till honom. Han svarade: ”Den som är god äter hundarna upp.” Vid julen brukade männen återvända från Terni, från Sulmona och Rom. De stannade några dagar och reste tillbaka sedan de slaktat grisarna. Under några dagar var det enda man åt stekta strimlor av späck och färska fläskkorvar som man kallade ”galna korvar”, och man gjorde inget annat än drack. Sedan fylldes gatan av skriken från de nya griskultingarna.

I februari blev luften alltid fuktig och mild. Gråa, tunga moln vandrade över himlen. Ett år hände det att takrännorna gick sönder när isen smälte. Det började regna in och rummen blev som riktiga träsk. Men så var det för hela byn; inte ett enda hus var torrt. Kvinnorna tömde hinkar genom fönstren och sopade bort vatten genom dörren. Det fanns vissa som gick och lade sig med uppspänt paraply. Domenico Orecchia sade att det var straffet för någon synd. Detta varade i mer än en vecka.

Sedan försvann äntligen varje spår av snö från taken, och Aristide lagade takrännorna.

Vinterslutet brukade uppväcka liksom en rastlöshet i oss. Kanske skulle någon komma och hälsa på oss, kanske skulle äntligen något hända. Vår exil måste i alla fall få ett slut. Vägarna som skilde oss från världen tycktes kortare; posten kom oftare. Alla våra frostknölar blev långsamt bättre.

Det finns en viss monoton likformighet i människors livsöden. Våra liv fortlöper enligt gamla och oföränderliga lagar, i likartad och urgammal takt. Drömmar förverkligas aldrig, och så fort vi ser dem i kras inser vi plötsligt att den största lyckan i våra liv finns utanför verkligheten. Så fort vi ser dem i kras förtärs vi av saknad efter den tid då de glödde i oss. Vårt öde är att leva våra liv i denna växling mellan hopp och saknad.

Min man dog i Rom i Regina Coeli-fängelset några få månader efter att vi hade lämnat byn. När jag tänker på det fasansfulla med hans död i ensamhet och på de ångestfulla valmöjligheter som föregick hans död frågar jag mig om detta har hänt oss – vi som brukade köpa apelsiner hos Girò och gå på promenader i snön. Jag trodde då på en lätt och lycklig framtid, rik på uppfyllda önskningsar, på erfarenheter och gemensamma strävanden. Men det var den tiden som var den bästa i mitt liv och först nu, när den har glidit ifrån mig för alltid, först nu vet jag det.

Trasiga skor

Jag har trasiga skor, och min väninna som jag för tillfället bor med har också trasiga skor. När vi är tillsammans talar vi ofta om skor. Om jag talar med henne om den tid då jag kommer att vara en berömd gammal författare, frågar hon mig omedelbart: ”Vad för slags skor kommer du att ha?” Då säger jag att jag kommer att ha gröna mockaskor med ett stort guldspänne på ena sidan.

Jag tillhör en familj där alla har gedigna och hela skor. Min mor var till och med tvungen att låta göra ett särskilt skåp att förvara skor i, så många par hade hon. När jag kommer tillbaka hem höjs höga rop av förbittring och sorg vid åsynen av mina skor. Men jag vet att även med trasiga skor går det att leva. Under den tyska ockupationen var jag ensam här i Rom och hade bara ett enda par skor. Om jag hade lämnat dem till skomakaren skulle jag ha varit tvungen att stanna två, tre dagar i sängen, och det var omöjligt för mig. Alltså fortsatte jag att ha dem på mig, och dessutom regnade det ofta och jag kände hur de långsamt fördärvades, blev uppblötta och formlösa, och jag kunde känna kylan från gatubeläggningen under

fotsulorna. Det är därför som jag alltid går med trasiga skor nu också, för att jag erinrar mig de där skorna, och vid en jämförelse verkar de jag har nu inte särskilt trasiga. Om jag har pengar vill jag hellre lägga dem på annat, eftersom skor inte längre är en så väsentlig sak för mig.

Tidigare skämde livet bort mig och jag var alltid omgärdad med öm och vaksam tillgivenhet, men under det där året här i Rom var jag ensam för första gången, och därför håller jag av staden även om den för mig är fylld av det förgångna – av ångestfulla minnen och få behagliga stunder. Min väninna har också trasiga skor och därför passar vi bra ihop. Min väninna har ingen som förebrår henne för skorna hon har på sig; hon har bara en bror som bor på landet och går omkring i jaktstövlar. Hon och jag vet vad som händer när det regnar och benen är bara och våta, vatten kommer in i skorna och man hör det där lilla ljudet vid varje steg, det som är som en sorts skvalpande.

Min väninna har ett blekt och maskulint ansikte och röker med ett svart munstycke. När jag såg henne första gången, sittande vid ett bord, med sina sköldpaddsbågade glasögon, sitt mystiska och högdragna ansikte och det svarta munstycket mellan tänderna, tänkte jag att hon liknade en kinesisk general. Då visste jag inte att hon hade trasiga skor. Det fick jag veta senare.

Vi har bara känt varandra i några få månader, men det är som om det vore många år. Min väninna har inte barn, det har däremot jag och för henne är detta konstigt.

Hon har aldrig sett dem utom på fotografier eftersom de bor i landsorten med min mor, och mellan oss är även det något mycket konstigt, att hon aldrig har sett mina barn. På sätt och vis har hon inga problem; hon kan falla för frestelsen att kasta bort sitt liv, men det kan inte jag. Mina barn bor alltså hos min mor och hittills har de inte haft trasiga skor. Men hur ska de bli som vuxna? Jag menar: Vad för slags skor kommer de att ha som vuxna? Vilken väg ska de välja att gå? Ska de bestämma sig för att från sina önsknings utesluta allt som är trevligt men inte nödvändigt, eller ska de hävda att allt är nödvändigt och att människan har rätt att ha gedigna och hela skor på fötterna?

Vi pratar länge om detta, min väninna och jag, och om hur världen kommer att se ut när jag är en berömd gammal författare, när hon flänger runt jorden med rygg-säck på ryggen som en gammal kinesisk general och när mina barn går sin egen väg med hela och gedigna skor på fötterna och med bestämda steg, som den som inte avstår från någonting, eller med trasiga skor och i maklig takt, som den som vet vad som inte är nödvändigt.

Ibland tänker vi ut äktenskap mellan mina barn och barnen till hennes bror, han som går runt på landet i jaktstövlar. Så här pratar vi ända till sent på natten och dricker svart, beskt te. Vi har en madrass och en säng, och varje kväll lottar vi om vem av oss två som ska sova i sängen. På morgonen när vi stiger upp står våra trasiga skor på mattan och väntar på oss.

Ibland säger min väninna att hon är utled på att arbeta och att hon bara skulle vilja kasta bort sitt liv. Hon skulle vilja stänga in sig på en sylta och dricka upp alla sina besparingar eller också gå och lägga sig och inte tänka på någonting längre och låta dem komma och stänga av gas och ljus och låta allt gå som det ville i sakta mak. Hon säger att hon ska göra det när jag har gett mig av. Vårt gemensamma liv kommer nämligen att bli kort; jag ger mig snart av och återvänder till min mor och mina barn, till ett hus där jag inte får gå med trasiga skor. Min mor kommer att ta hand om mig och hindra mig från att använda säkerhetsnålar i stället för knappar och från att skriva ända till sent på natten. Och jag ska i min tur ta hand om mina barn och övervinna frestelsen att kasta bort mitt liv. Jag ska återgå till att vara allvarlig och moderlig som jag alltid blir när jag är med dem, en annorlunda person än nu, en person som min väninna inte alls känner.

Jag ska titta på klockan och hålla reda på tiden, vaksam och uppmärksam på allt, och jag ska se till att mina barn alltid har torra och varma fötter, därför att jag vet att så ska det vara om det bara är möjligt, åtminstone i barndomen. Kanske just för att senare lära sig att gå med trasiga skor är det bra att ha torra och varma fötter som barn.